

A BLDSC SZERVEZETE ÉS TERVEI

A British Library Document Supply Centre in 1985–86 (*Interlending and Document Supply* 14. vol. 1986. 3. no. 67–70. p.) c. írás, valamint HOLMAN, Gavin: *Automation at the British Library Document Supply Centre* (CDC, 1986, 15. p.) c. kiadvány alapján PRÖHLE Éva összeállítása.

A British Library 1985-86-os átszervezése során az osztályok az új feladatokat jobban tükröző nevet kaptak. A *Lending Division* összeolvadt a Science Reference Library-vel, Science, Technology and Industry Division néven, Maurice Line igazgatása alatt, majd a kölcsönzési részt átkeresztelték Document Supply Centre-re, a Science Reference Library-t pedig Science, Reference and Information Service-re. A *Reference Division* új néven – Humanities and Social Sciences Division – a humán és a társadalomtudományok gyűjteményéért és az ezek alapján végzendő szolgáltatásokért lett felelős, Alex Wilson igazgatása alatt. A *Document Supply Centre* (a továbbiakban DSC) szintén gyűjti e területek irodalmát, de jelentős lépésnek számít, hogy a British Library vezetői tanácsa jóváhagyta a „közös állomány” elvét, mely szerint egy bizonyos mű egy adott példánya elegendő a tájékoztatás és a kölcsönzés céljaira. Az átszervezés után 4,5%-kal nőtt a kérések száma az előző évihez viszonyítva. A kérések 88%-át saját állományból, további 6%-ot az együttműködő könyvtárak állományából elégitették ki. Bár a kérések mintegy 10%-át kellett visszaküldeni a felhasználóknak a bibliográfiai adatok pontosítása céljából, jelentősen javult a kérések teljesítésének átfutási ideje. Az ilyen nagyságrendű (pl. napi átlagban 11 500–25 000 közötti kérésszám) igényeket nehéz lenne a hagyományos módszerekkel kielégíteni, ezért az új technikák bevezetésére kezdettől fogva törekedtek a könyvtár vezetői. A gépesítés terén az első jelentős előrelépés 1983-ban következett be, amikor egy sor miniszámítógépet helyeztek üzembe. A tervek szerint újabb kisszámítógépeket fognak csatlakoztatni a már meglévőkhöz.

A *DSC szolgáltatásainak gépesítése* jegyében megoldották az automatizált kéréstovábbítást, a felhasználók gépi nyilvántartását; az időszaki kiadványok rendelési, érkeztetési nyilvántartását, a monográfiák gyarapítását és nyilvántartását.

a) *Automatizált kéréstovábbítás* (Automated Request Transmission ART). A DSC-hez beérkező kérések 31%-a ma már gépi úton kerül továbbításra. Lehetséges formák: – ARTTelex: a 6 telefonvonalról beérkező kéréseket, valamint az üzeneteket átmenetileg floppy disken tárolják, majd további feldolgozásra egy PDP 11/44-es miniszámítógépbe kerül. Telexen érkezik az automatizált kérések 67%-a; – ARTtel: a kéréstovábbítás legújabb módja, amikor a felhasználó terminálon, normál telefonhálózaton (Public Switched Telephone Network, PSTN), vagy a British Telecom Packet Switch Stream (PSS) segítségével lép kapcsolatba a DSC miniszámítógépével. A kérések 3%-a a PSTN, 15% a PSS révén érkezik be a könyvtárba; – ARTHost: külső bibliográfiai adatbázis ilyen szolgáltatást végző intézmények dokumentumrendelő rendszerei számára. Az ARTHost a következő

rendszerek számára biztosít hozzáférést: BLAISE ORDER, mely a British Library BLAISE-LINE szolgáltatóján keresztül üzemel; – a DIALOG DIALORDER – a Lockheed Dialog révén; – az ESA PRIMORDIAL – az ESA IRS révén; – az SDC ORBDOC – az SDC Orbit révén; – az OCLC – az Online Computer Library Center révén. – ARTDcline: egy vállalkozó intézmény összegyűjti a többi intézmény kérését saját központi számítógépén, mellyel a DSC szabályos időközönként kapcsolatba lép és kinyomtatja a kéréseket a megfelelő űrlapos formában.

A DSC arra törekszik, hogy az automatizált kérések továbbításának egyéb új módjait is kidolgozza, de tisztában van azzal is, hogy még sokáig meg kell tartania a kérő űrlapok eddigi hagyományos formáját is, hogy a manuálisan végzett munkafolyamatok során ne legyen fennakadás.

b) *Címadatbázis* (Address Database). Ez a rendszer tartalmazza a DSC felhasználói címét, a felhasználó kódszámát, az igényelt szolgáltatásokat, a telex- és telefonszámokat, a szállítási program kódot. A címadatbázis rendszert különféle típusú felhasználói listák és címanyag előállítására használják. Az új igényeknek megfelelően folyamatosan átdolgozzák a rendszert, s a tervek szerint még 1986 folyamán áttérnek a Felhasználói Információs Rendszerre (User Information System).

c) *Időszaki kiadványok gépi rendszere* (Serials System). Ez a rendszer vette elsőként igénybe az adatfeldolgozást Boston Spa-ban. Jelenleg az előfizetési ügynökségektől rendelt folyóiratok éves listáit, a folyóiratok beérkező számait regisztráló ún. Kalamazoo íveket, az együttműködő könyvtárak folyóirat-alaplistáját, a Current Serials Received c. kiadvány anyagát, valamint a folyóiratcímek kulcsszavainak indexét tartalmazó adatokat (Keyword Index to Serials Titles) állítják elő. A címeket a Periodicals On-line Keyword Access (POLKA) nevű szoftverrel lehet használni. Az új kulcsszavakat éjjelenként táplálják be a rendszerbe. A rendelési nyilvántartásban további korszerűsítés várható pl. a folyóiratszámok automatikus érkeztetésének és a hiányzó számok automatikus reklamálásának megoldásával. A rendszer jelenleg 315 ezer folyóirat adatait tartalmazza, közülük 191 ezer található a DSC állományában, a kurrens címek száma 52 ezer.

d) *A monográfiák gyarapítási és nyilvántartási rendszere* (Monograph Acquisition and Records System, MARS). 1983-ban a GEAC-cég által szállított berendezésekkel és szoftverrel tért át a DSC a katalogizálás és gyarapítás gépesítésére. A katalogizálás 1984. januárjától online módon történik, 1985 nyarától pedig az összes 1980 utáni rekord hozzáférhető lett online formában. Outputként az UK MARC és az LC MARC adatokat használják fel. 1986 februárjától megkezdte működését a rendelési- és irányítási alrendszer. Tervezik a számlázás gépesítését, további néhány kisebb gyűjtemény katalógusának (pl. zene, hivatalos kiadványok, sláv dokumentumok) bedolgozását a MARS adatbázisba.

További tervek. A DSC gépesítési tervei között szerepel a *Current Research in Britain* (CRIB) c. kiadvány adatgyűjtésének, feldolgozásának és nyomtatásának gépesítése. A CRIB a társadalom- és természettudományok területeit fogja át, és az e témákban megkezdett új kutatásokat regisztrálja. Az elektronikus dokumentumtovábbítás- és tárolás terén bővíteni szeretnék a FAX (facsimile transmission) szolgáltatás használatát is. Az Apolló-program keretében pedig a műholdas technika és a FAX összekapcsolásának lehetőségét

vizsgálják. A British Telecom integrált digitális hálózat és az új üvegszál kábelt használó X nevű telefonrendszer összekapcsolásának lehetőségeit tervezik. Vizsgálják az optikai lemezes tárolás (CD-ROM, WORM) bevezetésének lehetőségét is.

A CD-ROM UJ ALKALMAZÁSA – A British Library Dokumentumszolgáltató Központja (BLDSC) kétéves kísérletet kezdett a CD-ROM-on publikálni, ill. a lemezzel cikkmásolatot szolgáltatni. 219 igen keresett orvostudományi-biológiai folyóiratnak az 1987. januári számától kezdve minden cikkét CD-ROM-ra viszik; a lemez indexet is tartalmaz, az egyes cikkek azonosításához szükséges bibliográfiai adatokkal. A BLDSC gondoskodik a cikkek visszakereséséről, kivetítéséről és kinyomtatásáról, az ehhez szükséges felszerelés: mikroszámítógép, CD-ROM-leolvasó, nagy felbontó képességű képernyő, lézeres nyomtató. A másolat A4-es fehér papírra készül, igen jó minőségű; a használók az eddiginél gyorsabban megkapják, az eddigi áron. A kísérlet mögött néhány könyvkiadónak az ADIONS nevű, az elektronikus publikáció fejlesztésére alakult, munkaközössége áll. Több dokumentumszolgáltató központ is részt vesz benne, ezek számára is a BLDSC teszi hozzáférhetővé a lemezek anyagát. A távolabbi jövőben a BLDSC-ben történő nyomtatást is megpróbálják kiküszöbölni, műhold útján közvetlenül – tehát gyorsabban – juttatják el a szöveget a használóhoz. (BL Document Supply Centre Newsletter, 1987. szept.)

CD-ROM KATALÓGUS-t szervez 61 000 kötetes állományáról a kinstoni (North Carolina, USA) Meuse Regional Library, hálózatának nyolc tagkönyvtára és a bibliobuszok számára. A LaserGuide típusú katalógust az olvasók is könnyen kezelhetik; a katalógus a könyv helyét is jelzi a könyvtár vázlatos térképén, sőt azt is lehetővé teszi, hogy az olvasók a képernyő közvetítésével a polcon böngésszenek. (Libr. Times International, 1987. nov.)

HOZZÁADOTTÉRTÉK-ADÓT a könyvekre, folyóiratokra, újságokra nézve 7-ről 15 százalékra akarják emelni az NSZK-ban. A Deutsche Lesegesellschaft tiltakozik a terv ellen; ez az intézkedés nagy kárt okozna az olvasók szegényebb rétegeinek, s az amúgy is anyagi nehézségekkel küzdő könyvtáraknak, és hátrányos helyzetbe hozná a nyomtatott információhordozókat az elektronikusokkal (a rádióval, tévével) szemben. (DBI-Pressespiegel, 1987. júl.)